

نگاهی به گیاهان دارویی ایران
جلد اول

گرد آوری و تالیف :

دکتر پیمان یوسفی آذری

دکتر علی مرادی بهجو

سرشناسه	: یوسفی آذری، پیمان، ۱۳۵۳ -
عنوان و نام پدیدآور	: نگاهی به گیاهان دارویی ایران/ مولفین پیمان یوسفی آذری، علی مرادی بهجو؛ ویراستار ادبی یزدان پاک‌مهر؛ [برای] مرکز ملی گیاهان دارویی وزارت جهاد کشاورزی.
مشخصات نشر	: تهران: سنگفرش، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ۱۳۶ ص.: مصور (رنگی).
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۷۷۹۷-۴۶-۴
وضعیت فهرست نویسی	: فیا
موضوع	: گیاهان دارویی -- ایران
موضوع	: Medicinal plants -- Iran
موضوع	: پزشکی سنتی-- ایران
موضوع	: Traditional medicine-- Iran
شناسه افزوده	: مرادی بهجو، علی، ۱۳۶۱ -
شناسه اف: ده	: ایران. وزارت جهاد کشاورزی. مرکز ملی گیاهان دارویی
رده یکتا کننده	: ۱۳۹۶ ی۹۱الف/ RS۱۸۰
ردیف دیو	: ۶۱۵/۳۳۱۰۹۵۵
شماره کتابخانه ملی	: ۴۹۱۹۵۳۵

نام کتاب : نگاهی به گیاهان دارویی ایران - جلد اول
مولفین : دکتر پیمان یوسفی آذری- دکتر علی مرادی بهجو
ناشر : تهران انتشارات سنگ فرش
نوبت چاپ : اول ، بهمن ۱۳۹۶
تیراژ : ۵۰۰ جلد
مشاور محتوا : صدف صیادی
ویراستار ادبی : دکتر یزدان پاک مهر
صفحه آرا : مرجان نجفی
طراح جلد : مهناز بغدادی
شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۷۷۹۷-۴۶-۴
قیمت : ۱۶۰۰۰۰ ریال

پیشگفتار	۱
مقدمه	۳
وضعیت گیاهان دارویی کشور	۵
ساختمان گیاه	۱۹
ریشه‌های دارویی	۲۱
شیرین بیان	۲۳
سنبل الطیب	۲۵
شاخ و برگ‌های دارویی	۲۷
آویشن باغی	۲۹
آویشن شیرازی	۳۱
نعناع فلفلی	۳۲
پونه	۳۲
کاکوتی	۳۷
هزاردشت	۳۹
پاییم گلی	۴۱
باد نجبوس	۴۳
رزماری	۴۵
کاسنی	۴۷
شاهتره	۴۹
گزنه	۵۱
پرسیاوشان	۵۳
حنا	۵۵
سدر	۵۷
بید	۵۹
گل و سرشاخه‌های گل‌دار دارویی	۶۱
زعفران	۶۳
گل محمدی	۶۵
گاوزبان ایرانی	۶۷
بنفشه سهرنگ	۶۹
پنیرک	۷۱
بهار نارنج	۷۳

بابونه آلمانی ۷۵

بابونه گاوی ۷۷

بومادران ۷۹

اسطوخودوس ۸۱

گل راعی ۸۳

زالزالک ۸۵

میوه‌های دارویی ۸۷

زرشک ۸۹

عنب ۹۱

عروسک پشت‌پرده ۹۳

دانه‌های دارویی ۹۵

زیره سیاه ۹۷

زیره سبز ۹۹

رازیانه ۱۰۱

انیسون ۱۰۳

زنبان ۱۰۵

شست ۱۰۷

سلیم ۱۰۹

سبزه‌دانه ۱۱۱

خرفه ۱۱۳

ریحان (تخم شربتی) ۱۱۵

بارهنگ ۱۱۷

به‌دانه ۱۱۹

شنبلیله ۱۲۱

صمغ‌های دارویی ۱۲۳

خارشتر (ترنجبین) ۱۲۵

گون (کتیرا) ۱۲۷

باریجه ۱۲۹

آنگوزه ۱۳۱

منابع مورد استفاده

کاربرد گیاهان دارویی، از ارزش و اهمیت خاصی در تأمین بهداشت و سلامتی جوامع، هم به لحاظ درمان و هم پیشگیری از بیماری‌ها برخوردار است. این کاربرد قدمتی همپای تاریخ بشر داشته و گیاهان همواره یکی از مهمترین منابع تأمین غذایی و دارویی بشر در طول نسل‌ها بوده‌اند. از نقطه نظر تاریخی، گیاهان اهمیت فراوانی در توسعه جوامع داشته‌اند و تحقیقات وسیعی برای یافتن فرآورده‌ها و مواد طبیعی دارویی گیاهی در طول تاریخ انجام شده است. خوشبختانه با روی آوردن دنیا، به خصوص کشورهای پیشرفته به استفاده از فرآورده‌های گیاهی و مصرف روزافزون آنها در جهان، صنعت کشورهای دارویی در حال شکل‌گیری است. به گزارش سازمان خواربار جهانی (FAO)، در حال حاضر ارزش سالانه تجارت جهانی گیاهان دارویی حدود ۱۲۰ میلیارد دلار است که در سال ۲۰۵۰ میلادی به رقم ۵ تریلیون دلار خواهد رسید.

کشور ایران، جزء معدود کشورهایی است که در تنوع آب و هوایی بالایی برخوردار بوده و به دلیل وجود شرایط اقلیمی، یکی از مراکز تنوع ژنتیکی گیاهی جهان به حساب می‌آید. با توجه به موقعیت خاص کشور، بیش از ۸۵۰۰ گونه گیاهی را در خود جای داده است؛ که از این تعداد بیش از ۸۵۰ گونه دارای ارزش دارویی می‌باشند. هم‌اکنون تنها حدود ۱۰۰ تا ۲۰۰ گونه گیاهان دارویی در ایران از اهمیت دارویی و صنعتی برخوردار است. هم‌اکنون حجم تجارت گیاهان دارویی کشور حدود ۴۴۰ میلیون دلار است که کمتر از ۱ درصد حجم تجارت جهانی را به خود

اختصاص داده است. با توجه به موارد بالا، فرصتی طلایی نصیب کشور گشته تا از آن به بهترین نحو ممکن استفاده و حضور خود را در بازارهای جهانی بیش از پیش افزایش دهد.

به منظور استفاده از فرصت‌های ایجاد شده در بازار جهانی در زمینه گیاهان دارویی و پتانسیل‌های موجود در کشور در کسب درصد قابل قبولی از این بازار، طرح ملی گیاهان دارویی با توجهات ویژه مقام عالی وزرات جهاد کشاورزی، جناب آقای مهندس حجتی ایجاد گردید.

هدف از این طرح، ساماندهی وضعیت تولید و عرضه گیاهان دارویی، در سطح داخلی و بین‌المللی می‌باشد. به دلیل موانع عمده موجود در پیش روی تولیدکنندگان و عرضه کنندگان گیاهان دارویی کشور، میزان و کیفیت تولیدی محصولات پایین بوده، به نحوی که قابل ارائه در بازارهای جهانی نیست. از جمله عوامل محدود کننده در این زمینه می‌توان به مواردی چون فقدان بذور و ارقام اصیل، استاندارد نبودن فرآیند تولید، استریل نبودن محصولات و ... اشاره کرد.

با در نظر گرفتن موارد فوق‌الذکر مرکز طرح ملی گیاهان دارویی به عنوان مرکزی مستقل در درون ساختار وزارت جهاد کشاورزی تشکیل شده و توسعه صنعت گیاهان دارویی منطبق با استانداردهای جهانی را در دستور کار خود قرار داده است. جهت رسیدن به این هدف، یکی از مسایل اصلی، تولید محترم در حوزه گیاهان دارویی است. کتابچه‌نگاهی به گیاهان دارویی ایران از جمله مواردی است که به همت کارشناسان این دفتر بدین منظور تهیه شده است.

دکتر پیمان یوسفی آذری

مشاور وزیر و مجری طرح ملی گیاهان دارویی کشور